

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหลักสูตรค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย
อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

The people Participation in Curriculum Development of Youth Camp on Ban Pu-Tei Community
Forest Conservation, Chaiyok District, Kanchanaburi Province

อภิชาติ ใจอารีย์¹

Apichart Jai-aree¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและ 2) ศึกษาผลของการใช้หลักสูตรด้านความรู้และความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชน

ขั้นตอนการวิจัยหลัก มีดังนี้ 1) ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโดยประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มกับคณะกรรมการป่าชุมชน แกนนำชุมชนและครู นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสร้างหลักสูตรค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย 2) ขั้นตอนการทดลองจัดค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตยกับเยาวชนจำนวน 44 คน ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน ประเมินผลการเรียนรู้ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้และระดับความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมโดยใช้มาตรวัดความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Concern Scale: ECS) ของ Van Liere and Dunlap ก่อนและหลังการเข้าค่าย สถิติวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละและ Dependent-Samples t-test

ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และระดับความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น เนื่องจากการจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่สามารถยกระดับความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมได้ในทุกมิติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นจึงควรออกแบบกิจกรรมที่ช่วยยกระดับความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในทุกๆ ด้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ : กระบวนการมีส่วนร่วม การพัฒนาหลักสูตร ค่ายเยาวชน ความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

¹ ภาควิชาการพัฒนาศักยภาพกรมนุชชีและชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จ.นครปฐม 73140

¹ Department of Human and Community Resource Development, Faculty of Education and Development Science, Kasetsart University Kamphaengsaen Campus, Nakhon Pathom 73140, Thailand

Abstract

The objectives of this study were to 1) develop a youth-camp curriculum on Ban Pu Tei community forest conservation through participation from populate sector, 2) examine the results of the curriculum implementation with respect to knowledge and the awareness of environmental conservation.

The major steps of this research involved 1) curriculum construction through the application of participatory action research approach by means of group discussion with the Community Forest Board, community leaders. Data obtained were analyzed for developing youth-camp curriculum on Ban Pu Tei community forest conservation, and 2) curriculum implementation with 44 youths over the period of three days and two nights. Knowledge achievement and the awareness of environmental conservation was assessed before and after joining the camp using knowledge test and Van Liere and Dunlap's Environmental Concern Scale (ECS) consecutively. Statistics used for data analysis included mean, percentage and Dependent-Samples t-test

It was found from the research that the knowledge about environment of youths participating in the camp activities increased at the statistical level of significance of 0.05. In addition their awareness of environmental conservation tended to change in a positive direction. Due to the limitation that a youth-camp curriculum on community forest conservation could not, with statistical significance, increase the level of environmental conservation in all dimensions, it was suggested that activities should be continuously designed to cover every environmental aspect for the sustainability of the environmental awareness in community youths.

Keywords : participation, curriculum development, youth camp, environmental awareness

E-mail : feduacj@ku.ac.th, peepee5248@windowslive.com

บทนำ

ชุมชนบ้านพุเตย เป็นชุมชนหนึ่งของตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี มีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขาและภูเขาสูงที่มีป่าไม้ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนมีความหลากหลายทางชีวภาพค่อนข้างสูง นอกจากนี้แล้วยังเป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดต่อกับอุทยานแห่งชาติถึง 2 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติไทรโยคและอุทยานแห่งชาติเอราวัณ ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสถานบริการนักท่องเที่ยวอยู่มากมาย ลักษณะของประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ชุมชนบ้านพุเตย นับว่ามีทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์ในหลายๆ ด้านจัดเป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่ง ดังเห็นได้จาก ร่องรอยเส้นทางการสร้างรางรถไฟสายมรณะในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นแหล่งผลิตอาหารที่มาจากป่าที่ขึ้นชื่อ คือ เห็ดโคน ผักหวานป่าและหน่อไม้

ปัจจุบันชุมชนบ้านพุเตย ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ทางผ่านของพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศไปแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่า สภาพความอุดมสมบูรณ์ของ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ได้ถูกรบกวนทั้งจากกิจกรรมการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพของคนในพื้นที่เองและจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จากปัญหาทางสิ่งแวดล้อมที่เริ่มพบในพื้นที่ เช่น ไฟป่า การลักลอบหาของป่า การลดลงของน้ำในหัวฟู เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากกิจกรรมของคนในชุมชนทั้งสิ้น ดังนั้นการแก้ไขปัญหาป่าไม้ต้องเริ่มแก้ที่คนเป็นอันดับแรก ซึ่งการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมควรมีองค์ประกอบที่ครอบคลุมใน 3 ระดับคือ ระดับพฤติกรรม ระดับจิตใจและระดับปัญญา การให้ความรู้ที่ถูกต้องเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแล ป้องกันป่าชุมชนจะเป็นวิธีป้องกันที่มั่นคงต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ซึ่งจากการวิเคราะห์ตนเองของชุมชน พบว่า ชุมชนเองมีศักยภาพเพียงพอในการจัดการสิ่งแวดล้อมและป่าชุมชนโดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาต่างๆ โดยชุมชนมีความเห็นร่วมกันว่าโอกาสของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมและป่าชุมชนอย่างยั่งยืนนั้นเยาวชนน่าจะเป็นกำลังสำคัญที่ต้องลุกขึ้นมามีบทบาทเคียงคู่กับผู้ใหญ่ในชุมชนได้เป็นอย่างดี

การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะป่าชุมชน นับว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความยั่งยืนให้กับฐานทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ที่เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือดำเนินกิจกรรมและร่วมกันประเมินผล กระบวนการค่านับว่าเป็นรูปแบบหนึ่งที่สามารถสร้างความรู้และสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นได้ในระยะเวลาอันสั้นและเกิดประสิทธิภาพ จากผลการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า กิจกรรมค่ายมีคุณค่าต่อบุคคลด้านต่างๆ กล่าวคือ ผู้ผ่านการเข้าค่ายจะมีความรู้ ความสามารถและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ดีขึ้น มีการปรับตัวและความสามารถทางสังคมดีขึ้น มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงขึ้น มีเจตคติดีขึ้น มีคุณลักษณะการพึ่งตนเอง มีความเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตนเองดีขึ้น และด้านมโนภาพเกี่ยวกับตนเองเป็นไปในทางบวกมากขึ้น(ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย, 2541)

จากสภาพการดังกล่าวข้างต้น การจัดการและการพัฒนาป่าชุมชนบ้านพุเตยอย่างยั่งยืนและสามารถใช้เป็นทั้งแหล่งเรียนรู้และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องกับแผนแม่บทการจัดการป่าชุมชนบ้านพุเตย แผนแม่บทชุมชนตำบลท่าเสา และการตอบสนองยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดกาญจนบุรี ตามแผนปฏิบัติการเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด พ.ศ. 2552-2554 คือ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดกาญจนบุรี, 2551) จึงมีความจำเป็นที่ทุกฝ่ายทั้งภาคประชาชน ภาครัฐและภาคเอกชนต้องให้ความสนใจต่อการจัดการและพัฒนาคุณภาพป่าชุมชนบ้านพุเตยร่วมกันในลักษณะภาคีการพัฒนาและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นเรื่องหนึ่งที่สามารถบูรณาการร่วมกันได้

กระบวนการจัดกิจกรรม ค่ายเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับเยาวชน เพราะใช้ระยะเวลาอันสั้นทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ให้ประสิทธิภาพในการตอบสนองวัตถุประสงค์ของผู้จัดและผู้รับบริการ เพราะมีการกำหนดกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ที่ชัดเจน และสามารถประเมินผล

การเรียนรู้ได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาแนวทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชน โดยการพัฒนาลักสูตรค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย ในชื่อ “โครงการค่ายเยาวชนนักอนุรักษ์.. มัคคุเทศก์น้อย” ขึ้น เพื่อให้เยาวชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมายคือ ชุมชนบ้านพุเตย อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าชุมชนในท้องถิ่นของตนเองซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจังหวัดกาญจนบุรี นับเป็นที่ตั้งของแหล่งสงวนชีวมณฑลและความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย

1. เพื่อพัฒนาลักสูตรค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
2. เพื่อศึกษาศักยภาพผลของการใช้ลักสูตรด้านความรู้และความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลัสูตรค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย ครั้งนี้ได้ประยุกต์กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research Approach) กับคณะกรรมการป่าชุมชน แกนนำและตัวแทนชุมชน คณะครูอาจารย์และเยาวชนในพื้นที่ชุมชนบ้านพุเตย อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 วางแผน (Planning) การเตรียมการพัฒนาหลัสูตรค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบสอบถามเพื่อสำรวจความจำเป็นและความต้องการในการเข้าค่าย (Training Need Assessment) นำไปสอบถามเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านพุเตยและโรงเรียนพุทธวิมุตติวิทยา จำนวน 60 คน จำนวน 1 ชุด และจัดทำแบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นและความต้องการในการจัดค่ายเยาวชนของชุมชนจากคณะกรรมการป่าชุมชน ตัวแทนชุมชน คณะครูอาจารย์จากทั้ง 2 โรงเรียน ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อเป็นแนวทางประกอบร่วมกับข้อมูลด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลักการมัคคุเทศก์น้อยและวิทยากรนำชมสถานที่ กำหนดเป็นโครงสร้างและองค์ประกอบของหลัสูตรค่ายเยาวชน

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติการ (Action) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

2.1 พัฒนาลักสูตรค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย นำข้อมูลและผลสำรวจความจำเป็นและความต้องการของเยาวชน และความต้องการจากชุมชน มาวิเคราะห์และสร้างหลัสูตรโครงการค่ายเยาวชนนักอนุรักษ์..มัคคุเทศก์น้อยขึ้น หลัสูตรค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) ความคิดรวบยอดทางสิ่งแวดล้อมศึกษา 3) เทคนิคกระบวนการที่ใช้ในกิจกรรมค่าย และ 4) รูปแบบการวัดและการประเมินผล ทั้ง 4 องค์ประกอบผ่านการพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม ด้านสำนวนภาษาและความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญ นำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้

2.2 ดำเนินการจัดค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตยกับเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านพุเตย ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 44 คน คัดเลือกตามความสมัครใจผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ผู้รับผิดชอบและการอนุญาตจากผู้ปกครอง

การประเมินผลเยาวชนด้วยการทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมและวัตรระดับความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม(Environmental Concern Scale: ECS)โดยใช้มาตรวัดความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของ Van Liere and Dunlap (Van Liere and Dunlap, 1980) ซึ่งประกอบด้วย 5 มาตรวัด ได้แก่ 1) มาตรวัดระดับการรับรู้ปัญหาด้านมลพิษและทรัพยากรธรรมชาติ (Pollution and Natural Resource Perception Scale: PNRS) 2) มาตรวัดกฎระเบียบทางด้านสิ่งแวดล้อม(Environmental Regulation Scale: ERS) 3) มาตรวัดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Environmental Spending Scale: ESS) 4) มาตรวัดองค์กรที่ดูแลทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Organization Scale: EOS) และ 5) มาตรวัดพฤติกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Behavior Scale: EBS) ก่อนการเข้าค่าย (Pre-Test) และภายหลังจากการเข้าค่าย (Post-Test) ด้วยแบบทดสอบชุดเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 3 สะท้อนผล (Reflection) จัดเวทีนำเสนอผลการศึกษาทั้งในส่วนของหลักสูตรและผลของการใช้หลักสูตรแก่ชุมชนที่ประกอบด้วย คณะกรรมการป่าชุมชน แกนนำและตัวแทนชุมชน คณะครูอาจารย์และเยาวชนและรับฟังข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม ประกอบด้วย

1.1 แบบสอบถามความจำเป็นและความต้องการในการเข้าร่วมกระบวนการค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชน (Training Need Assessment)

1.2 แบบสัมภาษณ์ความต้องการและความคาดหวังของตัวแทนชุมชนต่อการจัดทำหลักสูตรค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชน

2. แบบทดสอบวัดความรู้

3. แบบทดสอบความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเนื้อหา(Content Analysis)

วิเคราะห์ผลของการใช้หลักสูตรด้านความรู้และความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม โดยใช้สถิติพรรณนาแสดงด้วยค่าจำนวนร้อยละ ร้อยนิยม ค่าเฉลี่ยและใช้สถิติวิเคราะห์ t-test ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้และความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมก่อนและหลังการเข้าค่าย

ผลการศึกษาและวิจารณ์

ผลการพัฒนาหลักสูตร ค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย

หลักสูตร ค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย มีองค์ประกอบ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อให้เยาวชนที่ผ่านการเข้าค่ายได้รับความรู้ความเข้าใจและมีความคิดรอบคอบทางสิ่งแวดล้อม เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ เกิดความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมและมีจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่นตน ได้รับความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการเป็นวิทยากรนำชมสถานที่ ตลอดจนการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

ความคิดรอบคอบทางสิ่งแวดล้อมศึกษา ขอบเขตเนื้อหาสาระและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย ได้กำหนดความคิดรอบคอบทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อเป็นหลักในการจัดกิจกรรมค่าย โดยมีขอบเขตเนื้อหาสาระที่สำคัญ ดังตารางที่ 1

เทคนิคกระบวนการในการจัดกิจกรรมค่าย การนำเสนอเนื้อหาโดยผ่านวิทยากรนำเข้าสู่กิจกรรมผ่านสื่อวีดิทัศน์ สไลด์ แผ่นใส สื่อจากธรรมชาติในท้องถิ่น บทปฏิบัติการ บทเพลงประจำค่ายและเกมทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการที่ใช้ภายในค่ายเยาวชนครั้งนี้มุ่งที่จะส่งเสริมให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งการฟัง การคิด การเห็น และการเรียนรู้จากเนื้อหาและกิจกรรมตลอดระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

รูปแบบการวัดและการประเมินผล การประเมินผลกิจกรรมค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย ใช้แบบทดสอบวัดความรู้และแบบวัดความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม ก่อนการเข้าค่ายและหลังการเข้าค่าย ประเมินความพึงพอใจด้วยแบบประเมินความพึงพอใจภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมค่าย

ตารางที่ 1 ขอบเขตเนื้อหาสาระและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร ค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านพุเตย

เนื้อหาสาระ	กิจกรรมหลัก
ประวัติศาสตร์ชุมชน:	-บรรยาย
- ประวัติความเป็นมาของชุมชน	-สำรวจชุมชน
- สภาพทั่วไปด้านภูมิประเทศ เศรษฐกิจและสังคม	-ฝึกปฏิบัติจริง
- ภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น	-ระดมสมอง
- ปัญหาที่พบในชุมชน เน้นปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม	
หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม:	บรรยาย
- ความหมาย ความสำคัญและประเภทของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-ระดมสมอง
- สถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-เกมส์
- แนวทางการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-ฝึกปฏิบัติจริง
- บทบาทของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
ป่าชุมชนบ้านพุเตย:	บรรยาย

- ความเป็นมา ลักษณะทั่วไป จุดเด่น	-สำรวจป่าชุมชน
- ความสำคัญของป่าชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวต่อท้องถิ่น	-ฝึกปฏิบัติจริง
- การจัดการป่าชุมชน	
- บทบาทของเยาวชนในการดูแลป่าชุมชน	
หลักการมีคคุณค่าที่น้อย:	- บรรยาย
- ความหมายและความสำคัญของมีคคุณค่าที่น้อย	- ปฏิบัติจริง
- บทบาทหน้าที่ คุณสมบัติและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของมีคคุณค่าที่น้อย	- บทบาทสมมุติ
- วิธีการปฏิบัติงานมีคคุณค่าที่น้อย: การเตรียมตัว เทคนิคการนำชม	
- การสร้างมนุษยสัมพันธ์ การต้อนรับนักท่องเที่ยวและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี	
- พฤติกรรมนักท่องเที่ยว	
- การดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว; ภัยในรูปแบบต่างๆ วิธีการดูแลความปลอดภัย	
ข้อปฏิบัติ การปฐมพยาบาลเบื้องต้น	
- ศิลปะและบุคลิกภาพในการพูดสำหรับมีคคุณค่าที่	
- บทบาทของมีคคุณค่าที่น้อยในการดูแลป่าชุมชน	

ผลของใช้หลักสูตรด้านความรู้ และความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

ด้านความรู้ความเข้าใจ จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) โดยใช้สถิติวิเคราะห์ Dependent-Samples t-test ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมก่อนและหลังการเข้าค่าย โดยกำหนดความเชื่อมั่นทางสถิติในระดับร้อยละ 95 ($P = 0.05$) พบว่า ก่อนการเข้าค่ายเยาวชนมีคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 15.10 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 3.11 ภายหลังการเข้าค่ายมีคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 21.23 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) เท่ากับ 2.83 และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนความรู้ของเยาวชนก่อนและหลังเข้าค่าย พบว่า ภายหลังการเข้าค่ายเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมสูงกว่าก่อนเข้าค่าย อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ($t=18.99$) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2541) ที่พบว่า กระบวนการค่ายเยาวชนสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจกับผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมค่ายให้สูงขึ้นได้ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรด้านความรู้ของเยาวชนก่อนและหลังการเข้าค่าย

ค่าสถิติ	N	\bar{x}	S.D.	t-statistics
Pre-test	44	15.10	3.11	18.99**
Post-test	44	21.23	2.83	

** P = 0.05

ด้านความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาในระดับความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนก่อนและหลังการเข้าค่าย โดยอาศัยการวิเคราะห์ Dependent-Samples t-test ผลการศึกษา พบว่า ระดับความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนก่อนและหลังการเข้าค่ายมีค่าเท่ากับ 135.69 และ 143.98 ตามลำดับ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการจัดกิจกรรมเข้าค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมส่งผลให้ระดับความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนโดยรวมสูงขึ้น แม้ว่าระดับคะแนนดังกล่าวจะไม่มี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติก็ตาม (ตารางที่ 3)

เมื่อพิจารณาในระดับความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนโดยเฉลี่ยในแต่ละมาตรวัดทั้ง 5 มาตรวัด พบว่า ระดับความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนโดยเฉลี่ยก่อนเข้าค่าย อันได้แก่ มาตรวัดระดับการรับรู้ปัญหาด้านมลพิษและทรัพยากรธรรมชาติ มาตรวัดกฎระเบียบทางด้านสิ่งแวดล้อม มาตรวัดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มาตรวัดองค์การที่ดูแลทางด้านสิ่งแวดล้อม และ มาตรวัดพฤติกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าเท่ากับ 36.23 14.57 14.46 29.80 และ 40.63 ตามลำดับ ในขณะที่ระดับความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนโดยเฉลี่ยภายหลังการเข้าค่าย แต่ละมาตรวัดดังกล่าว มีค่าเท่ากับ 35.32 14.85 15.15 27.59 และ 39.02 ตามลำดับ โดยระดับความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนโดยเฉลี่ยก่อนและหลังการเข้าค่ายในมาตรวัดกฎระเบียบทางด้านสิ่งแวดล้อม และมาตรวัดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้นที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 3)

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นกิจกรรมที่สามารถยกระดับความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนให้สูงขึ้น แต่ควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งผลต่อการสร้างความตระหนักทางสิ่งแวดล้อมในทุกๆ ด้านและควรกระทำอย่างต่อเนื่องจึงจะมีผลในการยกระดับความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมค่าย

มาตรวัดระดับความตระหนัก	ระดับความตระหนัก		จำนวน เยาวชน (คน)	t- statistics	Sig.
	ก่อนเข้าค่าย	หลังเข้าค่าย			
Pollution and Natural Resource					
Perception Scale: PNRS	36.32	35.17	44	-0.598	0.554
Environmental Regulation Scale: ERS	14.57	20.77	44	2.683**	0.011
Environmental Spending Scale: ESS	14.46	20.09	44	3.242***	0.003
Environmental Organization Scale:	29.80	29.53	44	-0.116	0.908
EOS					
Environmental Behavior Scale: EBS	40.63	34.43	44	-1.013	0.318
Total	135.69	143.98	44	1.537	0.134

** P = 0.05, ***P = 0.01

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัย พบว่า การจัดกิจกรรมค่ายเยาวชน สำหรับเยาวชนในพื้นที่ชุมชนบ้านพุเตย นอกจากจะทำให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนสูงขึ้นแล้ว ยังช่วยสร้างเจตคติและการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้เกิดขึ้นกับเยาวชนอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรพิจารณาหลักสูตรค่ายเยาวชนในการนำไปใช้ในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียนโดยปรับให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้และเกิดความตระหนักอันจะนำไปสู่การปกป้องดูแลทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น โดยเฉพาะเยาวชนในพื้นที่ป่าชุมชน

2. การให้ความรู้กับเยาวชนในพื้นที่ชุมชนบ้านพุเตย ควรเป็นกิจกรรมที่เน้นความสนุกสนาน เปิดโอกาสให้เยาวชนแสดงความสามารถและความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อให้เกิดความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในค่าย ทั้งนี้แต่ละกิจกรรมควรกระตุ้นให้เยาวชนรู้สึกว่าเขาเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศป่าไม้ เพื่อให้เยาวชนเกิดความรักและหวงแหนป่าไม้ของชุมชน

3. การประเมินกิจกรรมค่ายเยาวชน ควรประเมินให้ครอบคลุมกระบวนการในการจัดกิจกรรมค่าย เช่น เทคนิควิธีการในการนำเสนอหรือให้ความรู้ในแต่ละหัวข้อของวิทยากรหรือนำกิจกรรม ความยากง่ายขององค์ความรู้ที่นำไปถ่ายทอดในแต่ละกิจกรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ชัดเจนและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมค่ายในอนาคตต่อไป

4. การจัดกิจกรรมค่ายอนุรักษ์ควรมีการกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมให้พอดีกับระยะเวลา โดยเน้นประเด็นสำคัญในการจัดแต่ละครั้ง ทั้งนี้การจัดกิจกรรมค่ายอนุรักษ์สามารถจัดได้อย่างต่อเนื่อง ให้เหมาะสมกับเพศ วัย ระดับการศึกษา ความสนใจและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เช่น ค่ายอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ค่ายรักษป่า เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธิ. 2540. **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: ปิแอนดีย์ พับลิชชิง.

ผ่องพรรณ ตริยมงคลกุลและสุภาพ ฉัตรภรณ์. 2549. **การออกแบบการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย. 2541 . **คู่มือการจัดกิจกรรมค่าย**. กรุงเทพมหานคร:

กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดกาญจนบุรี. 2551. **แผนปฏิบัติการเพื่อจัดการ**

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัด กาญจนบุรี พ.ศ. 2552-2554. กาญจนบุรี:

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดกาญจนบุรี.

Best, John, W. 1983. **Research in Education**. Prentice Hall of India Private Limited, New Delhi: India.

Dunlap, R. E. and K. D. Van Liere. 1978. The New Environmental Paradigm. **Journal of Environmental Education** 9 (1978), pp. 10–19.

Van Liere, K. D. and R. E. Dunlap. 1980. The social bases of environmental concern: a review of hypotheses, explanations and empirical evidence. **Public Opinion Quarterly** 44 (1980), pp. 181–197